

Personlige essays

22/04-2010

STIG SÆTERBAKKEN

Dry Things

ESSAY-SAMLING

Vi kjenner fra kjøpekontrakter, tilbudspakker, reklame og lignende at informasjon skrevet med små bokstaver ofte er viktigst. Slik også med Dirty Things der [Essay] står på forsiden med minuskjer.

HARLD NILSEN
Språkforsker og
litteraturviter

BOKANMELDELSE

For virkelig vil jeg henstille leserne å møte en Essay-samling med andre "lesebriller" enn slik en leser for eksempel en roman. For det første – de tretten essayene i DT kan godt stå separat som selvstendige tekster, og hvert essay gir mening uavhengig av de 12 andre. Så er det verdt å peke på at sjangeren essay heller mot sakprosa til forskjell fra fiksjon, men at selve skrivemåten tillater stor frihet for forfatteren, både tematisk og særlig i form. Og Sæterbakken har både brukt (og tøyet) begge deler, og symbiosen tema - form fører essaysamlingen høyt, særlig formen – det språklige. Bevare meg vel, når har Sæterbakken før framstått som språkvirtuos? Nei, ikke virtuos, det er for banalt – det forfatteren gjør er å løfte fram språket som en vei – nei, som Veier – for tankene. Altså – som alternativ til å møte verden og livet og seg selv med et frustrert "vet ikke", har forfatteren i essaysamlingen funnet språket som både en vei og en utvei til å artikulere verden for seg selv, og! for oss. Men – ikke bare verden, for Sæterbakkens språkdomene artikulerer også dine og mine tanker, vår alles dobbelthet til livet, dine og mine holdninger, følelser, vemmelse, avvísninger, tiltrekninger, samvittighet, ditt og mitt selvbedrag, tvil, tankespinn – og faktisk også litt av din og min humor.

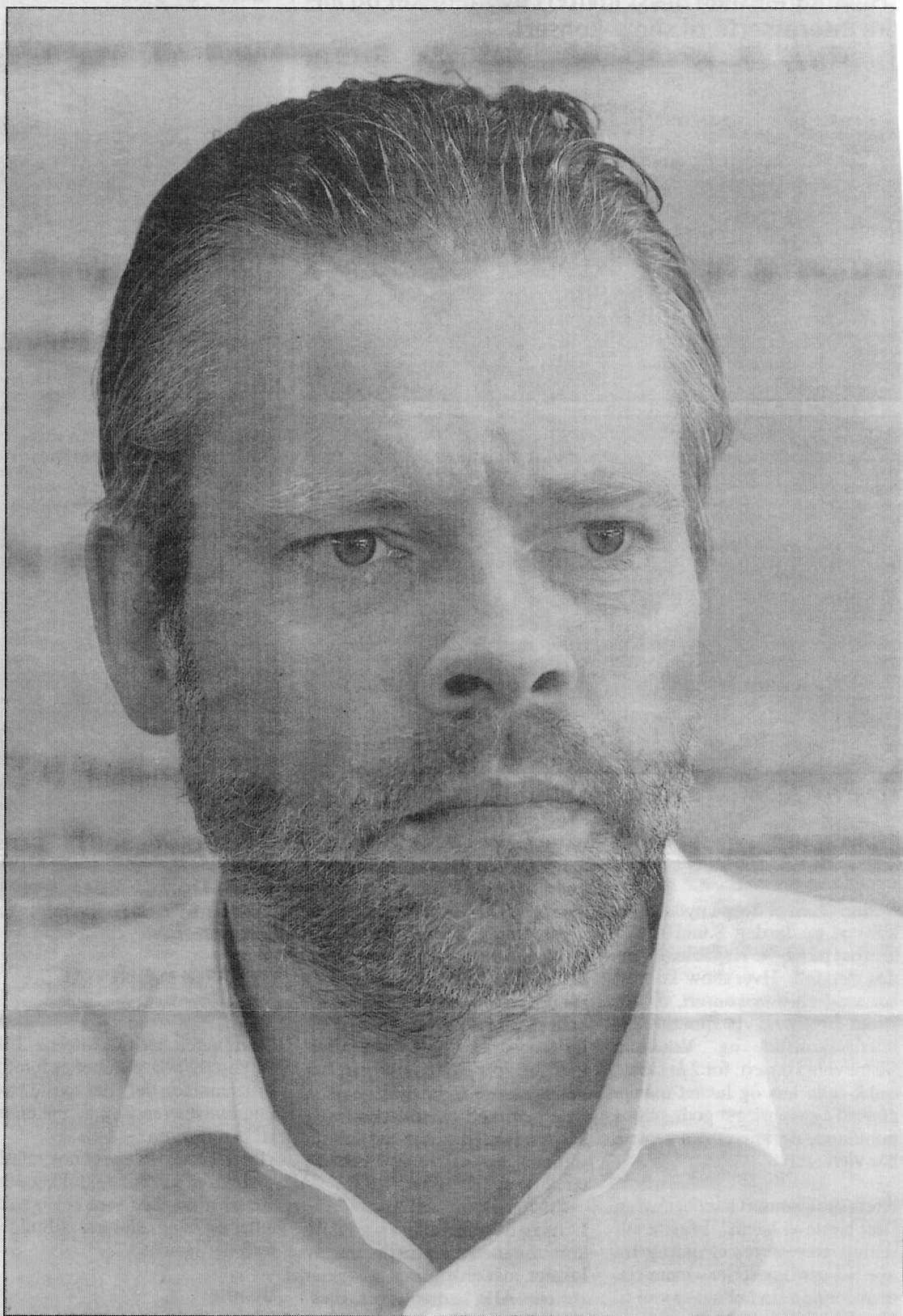
Så til lesningen. Kjære leser, ikke føle plikt til å starte med samlingens første essay, for en gjengs leser kan der komme til å forvirres av formen – språket der forfatteren framstår i jeg form og skriver et slags "stream of consciousness"-språk (fri tankestrøm) – 1 ? side uten punktum. Det gjør han noen ganger til der han skriver seg selv inn i jeg-form. Og det fungerer godt, spennende. Ja, det er nettopp der forfatteren viser seg fram i et jeg at han skårer høyest. Start med essayet "7 feil" (173) og du gjenkjenner der deg selv og ditt mellomvære, dine holdninger og fordømmer til dine medmennesker. Ta så essayet "10 notater om toleranse" (147), et oppkomme av tanker,

veier der kompassnåla aldri når det ene Målet, slik ditt og mitt sinn mange ganger tumler målløst og formålsløst i sirkler. Og så essayet "Grå var den time som kom og gikk" (127), der forfatteren presenterer den engelske sangeren og låtskriveren Ian Curtis (d. 1980) som sin mentale livredder, ... historien hvordan tungsinn man trodde man var alene om, liksom ved en livredningsaksjon man ikke visste at man behøvde, finner frem til det store tungsinn der ute og dermed trer inn i en sammenheng ... (130).

Fra disse personlig pregete essayene – men de handler altså også om deg og meg – går vi til paradoksets essay "Osean av ømhet" (25) der Sæterbakken skriver om to bøker av en svensk forfatter (Niclas Lundkvist under pseudonymet Teratologen), bøker med ufyselig, motbydelig, rystende innhold, men altså likevel – et "osean av ømhet"; I begge romanene finnes en understrøm av ømhet, en ømhet og en menneskelighet, som er ... total ... og skremmende (51-2). Denne dobbeltheten – paradokset – er knapt nok a priori til å forstå, men til å få forståelse av når en leser essayet – kanskje?

På et visst stadium i lesningen av DT mente jeg å ha funnet et høydepunkt, men – nye essay fødte nye og nye høydepunkt, men jeg endte likevel opp med "Nei! Nei! Nei!" (55) der Sæterbakken kåserer over den franske forfatteren Louis Ferdinand Céline (Céline pseudonym for Destouches) (d.1961). Språket var (iflg. Sæterbakken) for Celine selve nådegaven, og slik avslører Sæterbakken språket også som sin nådegave, hør: Men om fortvilelsen er den primære kilden, er det en fortvilelse som alltid finner utløp i språk. Og i skyllebøttene, i brottsjøene av anklager finnes en jubel over å kunne ta språket slik i bruk, en beruselse over at det er mulig å si det på den måten (72).

Språket som fenomen har i Sæterbakkens essaysamling en finurlig dobbelthet, ikke bare filosoferer Sæterbakken over andre forfattere som språkkunstnere, men (slik jeg ser det) Sæterbakken har også selv måttet praktisere språkkunst for å uttrykke og yte rettferdighet i omtale av andres språkkunst. Flere av essayene er dermed språk(kunst) om

språk(kunst) – altså metatekster. Språk er vitaliteten også i et annet høydepunkt, "Språkets grusomhet" (105): Slik blir språket i seg selv et vitne om vage, dunkle og overgrep. Ja, språket blir selv et overgrep. Språket er selve krenkelsen, et tankemessig og følelsesmessig fangeshull (108), og i slutten av essayet dette; Men det er det arbeidet vi som lesere uansett blir overlatt, å skape mening der det ikke nødvendigvis er noen mening i det hele tatt. Og til syvende og sist er det antagelig det vår lesning beskriver: en gjeninnsettelse – med makt – av vår orden, vårt regime, i fraværet av den orden som på den isolerte herregården er gått tapt (115). Apropos språk, noen steder, trass i ulike livsverdener, har Sæterbakkens språk et Hamsunsk preg, dette nære, slentrende språket, noen ganger livsbejaende som: Det er sant. Jeg opplever en lykke og en henrykkelse når jeg ser disse fotografiene (123), og også andre sekvenser om enn mindre tydelig (127).

Vi skal aldri kunne lese denne essaysamlingen for så å legge den bort for godt. For – den er et tankens leksikon, et "osean" av tankenes og sinnets mysterier, personlig subjektiv og ærlig og på samme tid universell – og, mener jeg, tidløs, og noen ganger så poetisk vakkert: De sitter på gulvet ved siden av hverandre, lent mot sengen, sjenerte med ett, eller hun i alle fall, eller er det bare engstelsen som kommer til uttrykk på den måten, som et usikkert (men dypt forelsket) smil, og de tar på hverandre så vidt det er, flyktig, forsiktig, som om de ikke helt våger, det er en berøring på avstand, avgrunnen strukket ut over avgrunnen som skiller dem, som om de allerede er på vei vekk fra hverandre, som om nærheten de føler, bare forteller dem, hensynsløst, om det de er i ferd med å miste (141).

Et tredje høydepunkt – punktum finale "Å skrive er å uttrykke som forbrytelse, det som ble innsatt

som lov" (217) – er der essayisten definerer seg, trør varsomt og søkende i en personlig sfære; Det hender fremdeles jeg spør meg hvorfor ... (217), og slik er essaysamlingen full av både besvarte og ubesvarte "hvorfor" om kunst, om livet, fra og til oss selv, og igjen er svaret språket – essaysjangerens identitet – Sæterbakken løfter fram slik: det avgjørende er forfatterens evne til å omforme erfaringen til språk, eller rettere sagt: gjøre språket selv til en opplevelse, dvs. en erfaring, en berøring med ytterkantene av det menneskelig mulige (227).

Den engelske forfatteren Samuel Johnson (d. 1784) sier at "Det som blir skrevet uten anstrengelse blir som regel lest uten glede." Jeg tror Sæterbakken har skrevet med stor anstrengelse, og jeg leser han med stor glede.